

MEGEMLÉKEZÉS

BENKŐ LORÁNDRA EMLÉKEZVE

„...nekem legfőbb szenvedélyem a szótörténet és az etimologizálás, valamint a történeti névtan. Ez volt pályám kezdetén, s most visszatértem hozzá. S örömmel teszem...”
(Benkő 2003: 428.)

1. 2011. január 17-én örökre eltávozott közülünk Benkő Loránd, a magyar nyelvtudomány kiemelkedő alakja. 1921. december 19-én született Nagyváradon. Életéről, munkásságáról már szinte minden hazai nyelvészeti folyóirat megemlékezett, sőt 2011. november 28-án a Magyar Tudományos Akadémián egy neki szentelt emlékülés tekintette át életművét, időbeli és tematikus rendet követve. Ennek az emlékülésnek az anyaga a Magyar Nyelvudományi Társaság folyóiratában, a Magyar Nyelvben – és remélhetőleg külön kötetben is – megjelenik majd (l. MNy. 2012/2. szám). Az akadémiai megemlékezésre Hoffmann István vállalta a tudós névtani munkásságának áttekintését. Ennek ismeretében a Névtani Értesítő olyan nekrológ megírására kért fel, amely eltekinthet a pályakép aprólékos megrajzolásától, illetőleg a közel hét évtizedes névkutatói tevékenység részletezésétől, ugyanakkor lehetővé teszi néhány személyes, mégis jellemző vonás elhelyezését is a tudós és iskolateremtő portréján.

2. Sok nyelvészpálya indult már azzal, hogy a nyelv, a történelem, a művelődéstörténet iránt érdeklődő fiatal a nevek csodálatos világa bővülte el. A mélyebb tudományos kötődés kialakulásához azonban gyakran hozzátartozik egy (vagy több) meghatározó tudós tanár ösztönző szerepe is. Így történt ez Benkő Loránd pályakezdésével is: a kolozsvári egyetem bölcsészkarán Szabó T. Attila professzornak a magyar nyelv és múlt iránt elkötelezett egyénisége volt az a példa, amelyet az ifjú tudósjelölt követett. Ez az érdeklődés több irányba is vezetett: egyrészt a gazdag írásos történeti forrásokhoz, másrészt a nyelvjárásokban, hely- és személynevekben rejtőző nyelvi kincsekhez. A szellemi birtokbavétel azonban nem merült ki a szó- és névtörténeti anyag gyűjtésében, cédulázásában, illetve az élőnyelvi terepmunkában, hanem állandó ösztönzője volt nyelvészeti és tudományközi esettanulmányok, szintézisek megírásának is. Amikor tehát Szabó T. Attila kiváló éleslátással felfedezte a lelkes egyetemi hallgatóban az érdeklődésen túlmutató tehetséget, nyilván azt is észrevette, hogy ez a fiatalember jó érzékkel és egyre nagyobb szakszerűséggel elemzi választott tárgyát. Így érthető, hogy Benkő Loránd első névmagyarázatait is ő vette szakmai pártfogásába, elhelyezve őket az Erdélyi Múzeum folyóirat hasábjain.

3. A tanári biztatás mellé mindig sajátos motivációt ad a szülőföld nyelvéhez és kultúrájához való személyes, bensőséges kötődés. Benkő Loránd családi gyökereivel és gyermekeinek helyszíneivel egyaránt kötődött Erdély két jellegzetes nagytájához, a Mezőséghez és a Székelyföldhöz. Végül egyetemi doktori disszertációvá fejlesztett szakdolgozatát egy székelyföldi kistáj, a Nyárádmente helyneveiből írta. A nyaranta végzett terepmunka nemcsak nyelvészeti leletmentést jelentett számára, hanem az apai rokonság és a székely emberek életének megismerését is. Visszaemlékezései során gyakran megemlegette ezeket a szívet-lelket melengető kirándulásokat, ifjú erőfeszítéseket, amelyek később „A magyar nyelvjárások atlasza” nagyszabású gyűjtései során folytatódtak számára a Kárpát-medence legkülönbözőbb pontjain. Az ilyen kiszállások – különösen a 20. század ötvenes éveiben – sokszor voltak embert próbálóan megterhelőek, de Benkő Loránd sohasem a nehézségeket emelte ki beszámolóiban, hanem azt a pótolhatatlan és máshogy meg nem szerezhető tudás- és tapasztalattömeget, amely egyszerre tanúskodott a nyelvi és kulturális regionalizmusok ámulatba ejtő gazdagságáról, az egyszerű emberek bölcsességéről és humánusáról, valamint a magyar tájak szépségéről, változatosságáról.

Az emberek, a természet, a szűkebb és tágabb haza szeretete sok tekintetben azonos lelkületet bontakoztatott ki benne, mint első mesterének, Szabó T. Attilának az egyénisége. Ez aztán oda is vezetett, hogy névmagyarázataiban gyakran megelevenedett a táj és az ember: még idős korában is hajlandó volt olykor kimenni a helyszínre, ha egy-egy érdekes helynév motivációját, „táji kapcsolatait” kutatta.

4. A második világhégés, meg az azt követő viszonyok mégis úgy hozták, hogy itt maradt Magyarországon, és a megváltozott társadalmi-politikai közegben kellett hozzáfognia az egzisztencia, a tudományos karrier megalapozásához. A sors kegyes volt hozzá, mivel Szabó T. Attila ajánlásával a lehető legjobb pártfogóhoz vezérelte: Pais Dezsőhöz, a budapesti egyetem nagyhírű tudós professzorához, a Magyar Nyelv legendás szerkesztőjéhez. Pais maga is hungarológus nyelvész volt, a budapesti nyelvtörténeti iskola egyik vezéralakja, aki sokoldalú tudását a magyar nyelv és múlt feltárására szentelte. És nem melleleg: Pais is igazi lokálpatrióta névtanos volt, aki Szabó T. Attilához hasonlóan a szülőföld (Paisnál ez Zala megye) helyneveinek levéltári kutatásával és magyarozatával kezdte a pályáját. A második mesterről, tanszékvezetésben és folyóirat-szerkesztésben elődjéről önálló kismonográfiában emlékezett meg Benkő Loránd A múlt magyar tudósai sorozatban (BENKŐ 1993).

A Budapesten letelepedő ambiciózus fiatal kutató tehát szeretne volna folytatni, kibontakoztatni a névtudomány terén már megkezdett munkásságát, de hamarosan rá kellett jönnie, hogy az új politikai viszonyok között a háború utáni Magyarország ehhez nem nyújt kedvező feltételeket. Maga így emlékezik vissza a nehéz évekre: „Volt pályám kezdetén a történeti névtan művelése szempontjából egy törés életemben. Történeti névtannal nagyon szerettem volna foglalkozni, de az ötvenes évektől alig írtam idevágó tanulmányokat. Ennek két fő oka volt. Az egyik: a negyvenes évek végén írtam egy részletes tanulmányt a magyar családnevek rendszeréről, s a kéziratot olyan, akkor divatos történésznek adták ki előzetes véleményezésre, aki elfektette egy ideig, aztán ötödére kellett csökkentenem a terjedelmet (így jelent meg a füzet). Ez jelzés volt számomra, nagyon kellemetlen, elszomorító jelzés, hogy ez a témakör »nem kívánatos«. A másik: 1949-ben bezúrták a Századokat, amelyben nekem igen kedves tanulmányom jelent meg

a székelység településtörténetéről. [...] Ez számomra megrendítő volt, tudhattam belőle, hogy ebben a témakörben nem lehet perspektívája a kutatásnak.” (BENKŐ 2003: 428.) Bibliográfiája szerint az 1950-es év publikációiban még hat tétel volt névtani, kettő egyéb témájú, a következő évben pedig egyetlen névtani sem található. Nem kevés időre volt szükség, hogy a névtudomány lassan visszatérjen a kutatási palettájára.

5. „Melyek voltak azok a nyelvtudományi munkák, amelyeket olvasva úgy érezted, hogy a reveláció erejével hatnak, hatottak rád?” – kérdezte Kiss Jenő 2001 őszén az egyik életműriportban. A válasz ezúttal is tanulságos: „Az első, amely meghatározta főként korai munkásságom irányát, jellegét, az Melichnek A honfoglalás kori Magyarországnak című munkája. Ez a mű a szenzáció erejével hatott rám. Örömmel olvastam, ma is örömmel veszem kézbe, jóllehet ma már szinte semmit nem tartok igaznak abból, ami benne van, mert teljesen másként látok egy csomó, tőle felvetett dolgot. De nincs itt semmi ellentét. Az a tematika, az a nyelvészeti, névtani, nyelvtörténeti gondolkodás, ami e műben benne van, az engem rettenetesen megkapott, s igen sokat jelentett számomra. S rögtön idecsatlom Kniezsának a munkáit. Nem sorolom most fel őket, a történeti névtani munkáiról van szó. Bárczi Gézának a tudós szintű tankönyveit is megemlítem, szerettem őket, sokat tanultam belőlük, a Tihanyi alapítólevélből is egyébként, amely más típusú munka volt. [...] a felvilágosodás kori nyelvészek munkái is nagy hatással voltak rám: [...] Végül, de semmiképpen sem utolsósorban említem azt a tudományos élményemet, amelyet a hazai etimológiai kutatások ragyogó eredményei váltottak ki bennem, főként a Gombocz–Melich- és a Bárczi-féle összefoglalások, valamint Melich, Pais, Kniezsa, Ligeti elmélyült analízisei hatásaként.” (BENKŐ 2003: 426–7.) A 20. század nyelvtörténet-sz-klasszikusairól egy példa értékű plenáris előadásban emlékezett meg 1988-ban a Magyar Nyelvészek V. Nemzetközi Kongresszusán „A »budapesti iskola« a magyar nyelvtudomány történetében” címmel (BENKŐ 1991b). Utolsó könyvének egyik fókuszában is ezek a klasszikusok állnak, de a körkép kiegészült más jeles kortársakkal is (BENKŐ 2010).

Benkő méltatásaiban mindig megjelenik és egyensúlyt tart két fontos tudománytörténeti erény: a józan és szigorú mérce, valamint a szakmai-emberi méltányosság. Így volt ez nemcsak a nyilvános szerepléseiben, hanem a szemináriumi vagy még szűkebb körű, baráti diskurzusaiban is. Visszatérve ismét Melichre: haláláig a legnagyobb tisztelet és elismerés hangján szólt róla, a magyar nyelvtudomány egyik zseniális, invencióban túlszárnyalhatatlan óriásának tartotta, szemináriumain vagy baráti beszélgetéseiben pedig sűrűn vitatkozott vele: egyszerűen megkerülhetetlen figurának tartotta. Amikor élete utolsó évében – félig már szeme világát elvesztve – a múlt nagy tudósairól megjelent írásait rendezte sajtó alá, lelki megnyugvással emlegette fel, hogy jelentős szerepet vállalt az idős Melich János tudományos rehabilitációjában, mivel a méltatlanul mellőzött és akadémiai tagságától megfosztott tudósról ő írt meleg hangú köszöntőt a Magyar Nyelv hasábjain „Gondolatok Melich János nyelvtudományi munkásságáról (Születésének nyolcvanötödik évfordulóján)” címmel (1957).

6. Benkő Loránd pályája tehát új fordulatot vett az ötvenes években: egy ideig a nyelvjárástörténet, a nyelv földrajz és az irodalmi nyelv története került érdeklődése középpontjába, miközben számos egyéb témával kezdett el foglalkozni a helyesírástól kezdve a hang- és jövevényszó-történeten keresztül az egyetemi és középiskolai tankönyvek

írásáig. A hatvanas évek termésének legkiemelkedőbb alkotása „A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában” (1960) című nagymonográfiája, amely a magyar irodalomtörténetnek is számottevő műve. Két év múlva azonban már egy új nagy tervmunka körvonalai bontakoznak ki a Magyar Nyelvben közzétett, „Az új magyar etimológiai szótár” című cikkéből (1962): a leendő TESz. tervezete. Az 50-es évek végén tanszékvezetést és MTA intézeti osztályvezetést kapó, majd az akadémiai tagságot is elnyerő, immár a nyelvtudomány élvonalába kerülő tudós ismét új oldaláról mutatkozhatott be: a kutatócsoport-vezető, tudományszervező szerepében. Benkő, egyesítve az ELTE Magyar Nyelvtörténeti Tanszékének és a Nyelvtudományi Intézet Nyelvtörténeti Osztályának szellemi potenciálját, korszakos jelentőségű, hiánypótló szótárak és nyelvtan megalkotásába foghatott bele, sőt gondja volt a régi magyar nyelvemlékek (kódexek, levelek stb.) módszeres és szakszerű új sorozatokban való kiadására is. A rá bízott tudományos és humán erőforrásokkal jól gazdálkodva, szigorú munkafegyelmet és magas fokú tudományosságot megkövetelve vállalt küldetését hiánytalanul teljesítette. Nélküle ma nem vehetnénk a kezünkbe „A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára”-t, az „Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen”-t, „A magyar nyelv történeti nyelvtanát”-t, a Régi Magyar Kódexek vagy a Régi Magyar Levéltár sorozatot. Egy új etimológiai szótár létrehozása részleges visszatérést jelentett számára a névtannal elkezdett történeti szókincsvizsgálat vidékére: újra nagyra becsült elődei és kortársai nyomdokába léphetett, folytatván és egyben meg is újítván a történeti nyelvészet ezen ágát. A névtan ugyan továbbra is háttérben maradt ezáltal a személyes munkásságában, de a TESz. és az EWUng. korai példaanyagának szórvényaiban jól érzékelhetővé vált a köznevek és tulajdonnevek széles körű kapcsolata és ennek a forrásanyagnak az elmellőzhetetlen jelentősége a történeti nyelvészet számára.

7. Az említett művek kiválóságát természetesen a jól képzett szerzőgárda, valamint a szerkesztők és lektorok lelkiismeretes munkája is garantálta. Ezek közül – a névtan okán is – hadd emeljem ki Kiss Lajos személyét. Kiss Lajos – ahogy a TESz. első két kötetének kolofonja is jelzi – Papp Lászlóval együtt társszerkesztői feladatokat látott el, a harmadik kötetben azonban Kubínyi László vette át a helyét. Etimológusi berkekben az a hír járta, hogy a szerkesztő és a főszerkesztő között a napi vitákon túlmutató koncepcionális nézetkülönbségek is voltak, amelyek hozzájárulhattak ahhoz, hogy a munkálatok vége felé Kiss Lajos kivált a TESz. munkaközösségéből. Jómagam mindkét kiváló tudóssal sokat beszélgettem, de – ha volt is köztük efféle szakmai vita – soha nem tették szóvá. Amikor ilyen irányba terelődött a beszélgetés, legfeljebb az került szóba, milyen jó dolog, hogy Kiss Lajos a TESz. munkás évei után nem a jól megérdemelt pihenést választotta, hanem belevágott a „Földrajzi nevek etimológiai szótára” elkészítésébe, mert ezzel egy olyan mű is megszületett, amely ugyancsak hiányt pótol, és részben ki is egészítette a TESz.-t. Benkő Loránd is nagyra értékelte ezt a bővített, javított formában is megjelenő népszerű kézikönyvet, de nem rejtette véka alá azt a véleményét, hogy a szótárban található szláv etimológiák kiemelkedő aránya valószínűleg nemcsak a Kárpát-medencében élt és élő szláv népek jelentős nyelvi hatásával, hanem a szerző szlavista iskolázottságával is magyarázható. Megújult barátságukat az is jelezte, hogy Benkő Loránd felkérte a Magyar Nyelv szerkesztőbizottságában való részvételre, amit Kiss Lajos nem is utasított el, sőt mind szerzőként, mind szerkesztőségi tagként, illetve lektorként egyre aktívabban segítette a folyóirat munkáját.

8. Benkő tanár úr szerette a korrekt, egészséges vitákat a kutatás és a felsőoktatás minden szintjén. Mondhatni egyik lételeme volt ez, ami nélkül a tudományt elképzelni sem tudta. Miközben maga is sokat vitatkozott, műveiben és előadásaiban egyaránt, másokat is erre ösztönzött. Az említett nagy összefoglalások is mind így születtek, ezenközben a keze alól új generációk is elindulhattak a tudományos pályájukon. A Magyar Nyelv szerkesztőbizottságában szintén visszatérő téma volt a cikkeknek és recenzióknak a kritikai tartalma: állandó elégedetlenséggel konstatálta a kritikai szellem hullámzó színvonalát. (Arra azonban ügyelt, hogy a személyeskedésektől távol tartsa kedves folyóiratát.)

Egy tudománytörténeti konferencián már említettem azt az esetet (JUHÁSZ 2010: 22), hogy Mező András, a kiváló névkutató, a Magyar Nyelv szerkesztőbizottsági tagja egy figyelemre méltó kéziratot juttatott el hozzám, amelyben „A magyar nyelv történeti nyelvtaná”-ban megbúvó hibás névtani példákat szedte csokorba. Először azonban az én véleményemet kérdezte meg – nemcsak a kritikai észrevételek helytállóságáról, hanem arról is, hogy ildomos-e ezt az írást épp a Magyar Nyelvben közzétenni, hiszen mind a folyóiratnak, mind a történeti nyelvtannak ugyanaz a főszerkesztője. Én biztosítottam róla, hogy nagyon is rendben van így a dolog, de Mező András csak akkor nyugodott meg véglegesen, amikor Benkő tanár úrtól ugyanezt a visszaigazolást kapta, némi csodálkozással fűszerezve, hogy ez egyáltalán kérdésként felmerülhetett. Az esethez még az is hozzátartozik, hogy a történeti nyelvtan fejezeteinek az elkészülése – mint annyi nagy tervmunkával ez már előfordult – több éves késésbe került a papíron előzetesen rögzítettekhez képest. A csúszást úgy sikerült lefaragni, hogy az utolsó fejezetek, illetőleg változatok vitájában már nem a „mindenki olvassa mindenki próbafejezetét” alapelv érvényesült, hanem szűkebb körű, néha már csak a négy szerkesztőre hagyatkozó ellenőrzés működött. De még a sokszoros „keresztbeolvasás” idején is előfordulhatott, hogy a közszavakat tartalmazó – vagy annak látszó – szórványemlékes példák becsapták a fejezetírókat.

9. Benkő Loránd – ahogy a mottóul választott idézetből is kitűnik – a nagy tervmunkák befejezésével, illetőleg a nyugdíjba vonulását követően visszatért fiatalsága kedvenc kutatási területéhez, a történeti névtanhoz. Persze pályája delelőjén is voltak olyan alkalmak, például különböző őstörténeti konferenciák vagy a székelyek, csángók történetével foglalkozó fórumok, tanácskozások, amelyeknek számottevő névtani hozadéka is volt. Ezek sorába tartoztak a honfoglalás és államalapítás jeles évfordulóinak emléket állító konferenciák is, amelyek felerősítették az őstörténeti érdekű névtanhoz való visszakanyarodást. Jó érzéssel vette tudomásul, hogy a rendszerváltozás a névtörténeti stúdiók fellendülését is elősegítette, sőt 1991-ben kiadták azt az 1949-ben bezúzott Századok-számot, amely fiatalkori tanulmányát is tartalmazta a székelyek korai településtörténetéről (BENKŐ 1991b).

Időskorának legnagyobb tudományos „szerelme” azonban kétségtelenül Anonymus gesztájának elemzése volt. A szenvedélyes érdeklődés ugyanakkor sohasem vakította el: mindig éleslátással fedezte fel a nagy mesemondó turpisságait: hol válik el a rege a valóságtól. Ebben a kritikai szellemben minden elődjét felülmúlta, és sorra jelentette meg jobbnál jobb interdiszciplináris tanulmányait. De már korábban is bátran nyúlt e témához, amikor – első fecskéként az Anonymus-cikkek sorában – „leleplezte” a gesztairót, aki a *Csepel* nevű kitalált lovászmester személye köré kerített csinos történetet (BENKŐ 1966). Hamiskásan hunyorítva mesélte később néhány tanítványának a Magyar Nyelv-beli megjelenés körülményeit, jótékony derűvel idézve meg az Anonymus-filológiában is komoly

hírnevet szerző Pais alakját, nagyjából imígyen: „Az Öreg [ti. Pais – J. D.] amikor elolvasta a Csepelről írt tanulmányt, kicsit hümmögött, és a kézfejen látható néhány szőrszálat babrálva – ez némi zavar és bizonytalanság jele volt nála – végül csak ennyit mondott: – Lóri, magának nyilván igaza van, de talán mégsem így (ilyen keményen) kellett volna... Hisz mégiscsak Anonymusról van szó!” Ilyen személyes mozzanatok is tartalmazó visszaemlékezéseket gyakran mesélt híres Anonymus-szemináriumain is, amelyeket mindig szerdán délutánonként tartott, kezdetben az egyetemi szobájában, később a lakásán.

10. Benkő Loránd a mesterem volt, akire nagy hálával emlékezem, aki mindig nagy figyelemmel kísérte első (második, sokadik) szárnypróbálgatásaimat. Sosem felejttem el első találkozásunkat: másodéves zöldfülü egyetemista voltam, készültem az országos tudományos diákköri konferenciára. A bölcsészkar „selejtezőn” jeles professzorok ültek a zsűriben: Benkő, Szathmári, Fábián tanár urak. A szülőfalum, Nagykőrű helyneveinek feldolgozásával neveztem a versenyre, és – mint minden nevező diák – tisztességes, építő kritikát kaptam. Fábián tanár úr szóvá tette a dolgozatom „nagyvonalú” helyesírását is, hogy tudniillik olyankor is egybeírtam a többbelemű neveket, amikor kötőjeles írásmód dukált volna. Én – remélvén, hogy legalább egy pártfogóm akad a zsűriben – előhúztam a „nagyagyút”, mondván: „Hát Benkő Loránd is így járt el a Nyárádmente földrajzi neveiben!” Ekkor minden szem az „érintettre” szegeződött, aki a rá jellemző humánummal először megdicsért, hogy kezdő létemre már elindultam a szakirodalom felderítésének az útján, de hát az a füzetecske bizony már régen jelent meg, azóta már ő is másképp írta meg az értekezését, sőt a helyesírását is az aktuális akadémiai szabályok alapján dolgozta át. (A vita után Fábián tanár úrtól kaptam is egy dedikált „Helyesírási és tipográfiai tanácsadó”-t, amit szerkesztőként sokszor és haszonnal forgattam.) Mondanom sem kell, a nyelvészeti szigorlatomat Benkő tanár úrnál abszolváltam, és néhány rutinkérdés elhangzása után fél órát társalogtunk a *Kőrű*-féle helynevek kérdéséről. Ötleteket adott, hogy minek kellene utánajárnom, ha meg akarnám írni ezt a problémakört, és mint egyenrangú kutatóval beszélgettem velem. Én legalábbis úgy éreztem, és nagyon meg voltam tisztelve. A feladatot komolyan vettem, és hamarosan előálltam első komolyabb névtörténetimológiai tanulmányommal, amelyet ő – kisebb igazítások után – meg is jelentetett a Magyar Nyelvben (JUHÁSZ 1979). Így utólag átgondolva, valójában társszerző is volt ebben az írásban, hisz javaslatai és irányítása nélkül a mű talán soha nem bújna ki a tojáshéjból.

Egyetemi doktori disszertációmnak (védés: 1981; bővítve megjelent: JUHÁSZ 1988) is ő lett a témavezetője. Mindvégig támogatt, de itt már sokkal nagyobb önállósággal kormányoztam magam. Ő inkább sürgetett, illetőleg én még szerettem volna a tájnevek szótárát további adatokkal feldúsítani, de bizonyos idő elteltével határozottan leállított, mondván: egy névtörténeti szótárát soha nem lehet befejezni, csak abbahagyni. De volt egy nyomósabb oka is: a doktori oklevél átvétele után gratulálva jelezte, hogy tagja lettem a történeti nyelvtan munkaközösségének. Amikor kiderült, hogy az ő- és ómagyar köztöszókról kell fejezetet írnom, nyilván látta a bizonytalanságot az arcomon, de megelőzte a kérdésemet: „Tudom, hogy maga még ezzel a témával nem foglalkozott, de ne aggódjon: más sem nagyon. Majd beletanul!” Igaza lett, mert nem is lehetett másként. Most, kerekén harminc év távlatából elmerengek rajta: átfutott-e az elméjén saját pályakezdése, amikor – más okból ugyan, de – neki is le kellett egy időre tennie kedvenc kutatási terveiről a történeti nyelvtan birodalmában. Bennem természetesen semmi elmarasztaló

érzés nem maradt: megbíztam az emberi, vezetői ítélőképességében, és így voltunk vele mindnyájan, akik csapatmunkában együtt dolgoztunk vele. A névtan amúgy is előjön, ha teret és időt kap...

Nagy hálával és tisztelettel emlékszem vissza arra, amikor szinte kezdő koromban maga mellé vett technikai szerkesztőnek a Magyar Nyelvhez, illetve hogy „felnőhettem” mellette szerkesztőként és egyetemi oktatóként is. Amikor nyolcvanadik életévén túl már csak a lakásán tartotta az óráit, elgondolkodtam rajta, hogy milyen aktív és gazdag életet élt. Kutatott és oktatott mindvégig, amíg csak egészsége megengedte. Úgy láttam, kései tanítványai is átértékelték, hogy kivételes szerencsében van részük, hiszen mindig készülő tanulmányai problémáit bogozgatta, mesteri módszerességgel. De talán ő is megérezte a felé áradó – és máshonnan is folyamatosan sugárzó – tiszteletet és szeretetet. Hiszem, hogy így volt.

Hivatkozott irodalom

- BENKŐ LORÁND 1957. Gondolatok Melich János nyelvtudományi munkásságáról (Születésének nyolcvanötödik évfordulóján). *Magyar Nyelv* 53: 1–12.
- BENKŐ LORÁND 1960. *A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában*. Budapest.
- BENKŐ LORÁND 1966. Az anonymusi hagyomány – és a *Csepel* név eredete. *Magyar Nyelv* 62: 134–46, 292–305.
- BENKŐ LORÁND 1991a. Maros- és Udvarhelyszék település- és népiségtörténetéhez. *Századok* 123: 343–58.
- BENKŐ LORÁND 1991b. A „budapesti iskola” a magyar nyelvtudomány történetében. In: KISS JENŐ – SZÜTS LÁSZLÓ szerk., *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*. Budapest. 13–26.
- BENKŐ LORÁND 1993. *Pais Dezső*. A múlt magyar tudósai. Budapest.
- BENKŐ LORÁND 2003. Beszélgetés Benkő Loránddal. In: HAJDÚ MIHÁLY – KISS JENŐ szerk., *Nyelv és tudomány[.] anyanyelv és nyelvtudomány. Válogatás Benkő Loránd tanulmányaiból III.* (A riportot Kiss Jenő készítette.) Budapest. 421–47.
- BENKŐ LORÁND 2010. *Magyar nyelvtudósok a XX. században. Méltatások, emlékezések*. Budapest.
- JUHÁSZ DEZSŐ 1979. A Körű-féle helynevek kérdése. *Magyar Nyelv* 75: 445–55.
- JUHÁSZ DEZSŐ 1988. *A magyar tájnévadás*. NytudÉrt. 126. Budapest.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2010. Emlékezés Mező Andrásra. In: P. LAKATOS ILONA – SEBESTYÉN ZSOLT szerk., *Emlékkönyv Mező András tiszteletére*. Nyíregyháza. 19–22.

JUHÁSZ DEZSŐ

